

Список використаних джерел

1. Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства / В. С. Нерсисянц. – М. : Издательская группа НОРМА–ИНФРА–М, 1999.
2. Тихомиров Ю. А. О правилах законодательной техники / Ю. А. Тихомиров // Журнал Российского права, 1999. – № 2.

*Краснова В. О.,
студентка магистратури
факультету правничих наук НаУКМА*

ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ ЄДНОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ЗАКОНОДАВЧИХ АКТАХ

Єдність термінології, що використовується у різних нормативно-правових актах українського законодавства, є необхідною умовою дотримання стандартів якості закону у широкому розумінні, а також забезпечення принципу правової визначеності. Єдність термінології має надзвичайно важливе значення для законодавства, ефективності його дії. Проте аналіз чинної нормативно-правової бази доводить, що цей принцип порушується, а це негативно впливає на правозастосування.

Перш, ніж окреслити проблемні питання дотримання єдності термінології, що вживається у законодавстві України, необхідно визначити, що являє собою це явище.

Юридичні терміни у законах та інших нормативно-правових актах в Україні повинні бути моносемічними, тобто мати конкретну змістовну визначеність та однозначність тлумачення. При цьому однозначність тлумачення досягається не єдино можливим значенням вживаного слова, а його однакоvim сприйняттям і єдиним тлумаченням, яке не викликати сумнівів та неоднозначностей. Україй важливим є те, щоб для визначення одних і тих же дефініцій у законах та інших нормативно-правових актах застосовувалися одні й ті ж самі терміни. Вживання різних термінів для визначення понять, що мають однаковий обсяг та зміст, обумовлює їх неоднозначне розуміння. Це явище негативно впливає на процес тлумачення і подальшого застосування законів та інших нормативно-правових актів до правовідносин.

Як зазначає Т. М. Нікітіна щодо єдності юридичної термінології «...тим часом від правильного використання нормативних правових термінів багато в чому залежить ефективність дії правових норм, оскільки саме терміни покликані сприяти найбільш точному, короткому та інформативному викладу змісту нормативних правових актів. У даний час існують такі проблеми, пов'язані із застосуванням нормативної правової термінології. Головною проблемою є відсутність однозначності (єдності) у використанні нормативних правових термінів. В ідеалі, звичайно, термінологія повинна бути єдина в рамках усієї системи українського права... Проте навіть у межах одного нормативного правового акта не завжди витримується єдність термінології» [1].

Розглянути сутність і наслідки такого явища, як порушення єдності термінології у законодавстві можна шляхом наведення конкретних прикладів.

Зокрема, варто звернути увагу на недоцільність вживання словосполучень «набуває чинності», яке міститься у ст. 160 Конституції України, і «набирає чинності», яке міститься у ст. 94 Конституції України.

У Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої ст. 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміна «законодавство») № 12-рп/98 від 9 липня 1998 року, відповідно до пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційний Суд України встановив, що «термін «законодавство» досить широко використовується у правовій системі в основному у значенні як сукупності законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують ту чи іншу сферу суспільних відносин і є джерелами певної галузі права.

Цей термін без визначення його змісту використовує і Конституція України (ст.ст. 9, 19, 118, п. 12 Перехідних положень). У законах залежно від важливості і специфіки суспільних відносин, що регулюються, цей термін вживається в різних значеннях: в одних маються на увазі лише закони; в інших, передусім кодифікованих, в поняття «законодавство» включаються як закони та інші акти Верховної Ради України, так і акти Президента України, Кабінету міністрів України, а в деяких випадках – також і нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади». Тут же Суд пише, що у Кодексі законів про працю України термін «законодавство» в цілому вживається у широкому значенні, хоча його обсяг чітко не визначено.

Розглянемо інші випадки. У ст. 1 Закону України «Про альтернативні джерела енергії» міститься визначення альтернативних джерел енергії, якими є, відповідно до цього Закону, «відновлювані джерела енергії, до яких належать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів, та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний газ, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів» [2].

Це визначення містить низку проблем, які наштовхують на думку, що формулювання поняття «альтернативні джерела енергії» є досить невдалим, зокрема: 1) Замість «...до яких належить енергія сонячна, вітрова...» необхідно було зазначити таким чином: «енергія сонця, вітру...» або «до яких належить сонячна, вітрова, геотермальна енергія...». Другий варіант є більш точним і відповідає суті даного поняття, а також надає цьому термінові визначеності та зрозумілості; 2) Частину «газ метан дегазації вугільних родовищ» слід деталізувати з огляду на таке: відповідно до ст. 1 Закону України «Про газ (метан) вугільних родовищ» газ (метан) вугільних родовищ – це газова суміш, яка супроводжує вугільні пласти та вміщуючі породи; дегазація – це сукупність заходів, спрямованих на вилучення газу (метану) з вугільних пластів, вміщуючих порід та підземних порожнин.

Таким чином, у частині «газ метан дегазації вугільних родовищ» у словосполученні «газ метан» слово «метан» слід взяти у дужки, а також додати «вилучений в процесі дегазації» або взагалі вилучити слово «дегазації». Отже, викласти у такій редакції: «газ (метан) вугільних родовищ» або «газ (метан) вугільних родовищ, вилучений у процесі дегазації». В існуючій редакції зміст наведеного словосполучення не можна вважати цілком зрозумілим і таким, що не порушує принципу єдності термінології у законодавстві.

У частині «перетворення скидного енергопотенціалу» слово «енергопотенціал» необхідно тлумачити як «енергетичний потенціал», тому викласти його потрібно повністю, уникаючи скорочень.

Енергопотенціал – поняття, яке найчастіше вживається у психології для позначення здатності людини до дії (прагматичної, пізнавальної, розумової, моральної, естетичної, тобто творчої) [3].

Слово «енергопотенціал» вживається ще у одному нормативному акті – Законі України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» [4], проте у тексті закону немає ані відповідного поняття, ані навіть згадки про «енергопотенціал». На мій погляд, у цих двох законах слід вжити словосполучення «енергетичний потенціал», а також надати визначення цьому поняттю. До того ж у даному випадку має місце недоречна аббревіація, яка не дає чіткого уявлення про зміст поняття «енергопотенціал», а тому має бути усунена.

Щодо необхідності уникати скорочень у законодавчих актах, варто навести думки авторитетних учених із цього приводу. Як зазначає Т. Б. Горохова, «екстралінгвальні чинники свідчать про прагнення передати зміст поняття мінімумом мовних засобів, доцільність використання скорочених термінів-словосполучень пояснюється тим, що поняттєвий бік тексту не спотворюється, за допомогою контексту усувається можливість неадекватного (неправильного) розуміння скорочених форм словосполучень» [5]. Використання аббревіацій у деяких випадках дійсно необхідне, зокрема, якщо термін має кілька (більше двох) складних слів. Але, аббревіація допустима, якщо зміст поняття загальновідомий і конкретизується у раніше прийнятих нормативно-правових актах. У даному випадку термін «енергопотенціал» не має визначення, його змістовне навантаження не розкривається у законодавчих актах, а тому аббревіація, на мій погляд, є неприпустимою, оскільки вона не створює чіткого уявлення про сутність цього поняття, залишає простір для багатозначності і множинності тлумачення.

Чинне законодавство України є, на жаль, недосконалим, зокрема, з точки зору термінології. Проблема порушення принципу єдності термінології є актуальною і створює загрозу неправильного тлумачення термінів і правозастосування. Виникнення проблеми порушення єдності термінології, недосконале тлумачення термінів у законодавстві обумовлене, на мій погляд, недостатньою уважністю законодавця до питань забезпечення єдності правничої термінології, а також нерозумінням важливості забезпечення термінологічної єдності понять у нормативно-правових актах України.

Список використаних джерел

1. Нікітіна Т. М. Сучасний стан та питання уніфікації нормативно-правової термінології / Т. М. Нікітіна // Соціально-захисна діяльність держави в умовах ринкових відносин: Мат-ли наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 31 травня – 2 червня 2007 р.). – Чернігів: УАФТП, 2007. – С. 234-237.
2. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» № 555-IV від 20.03.2003 р. // Відомості Верховної Ради України від 13.06.2003. – 2003. – № 24. – Ст. 155.
3. Максименко С. Д. Загальна психологія. / С. Д. Максименко. – К., 2000. – С. 10; Варій М. Й. Психологія. – К.: «Центр учбової літератури», 2007.
4. Закон України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» № 2509-IV від 05.04.2005 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – № 20. – Ст. 278.
5. Горохова Т. Б. Пути образования и функционирования аббревиатур в авиационной терминологии / Т. Б. Горохова // Слово. Текст. Язык. [Електронний ресурс]: підсумки конференції «Прикладна лінгвістика». – Режим доступу: http://fixed.ru/prikling/conf/stilsist1/print_putionnuetso.html

*Куляс П. П.,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри журналістики
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова*

КЛАСИФІКАЦІЇ ПОМИЛОК ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ

1. Факультет правничих наук Києво-Могилянської академії не вперше проводить міжнародні науково-практичні конференції з лінгвістичних проблем сучасного законодавства. І це завжди цікаво й повчально, бо тут напрацьовано унікальний досвід лінгвістичного освоєння мови правничого фаху. Досить лише перелічити спеціальні дисципліни мовного циклу, які вивчають на факультеті: «Українська мова та культура фахового мовлення», «Юридична термінологія»; «Мова права»; «Мовне оформлення дипломних робіт», «Правнича лінгвістика»; «Англійська для правників», «Основи ораторського мистецтва» та ін.

Адже тут неважко побачити фронтальне, системне вивчення потреб підготовки фахівців найвищого рівня юридичної галузі, осмислення місця мови права і його термінології в системі і словниковому складі національної мови, можна сказати – і філософське узагальнення проблем правничої лінгвістики. Це велика робота, зокрема кафедри міжнародного права і спеціальних правових наук та її керівника Н. В. Артикуци.

Великою перевагою щорічних конференцій тут є те, що, з одного боку, в них беруть участь найвідоміші вчені і практики законотворення, а з другого – вони проходять за масштабної участі студентів. Наукові дискусії побудовані на конкретному аналізі сучасного законотворчого продукту і насамперед законодавчих актів, які розглядаються у Верховній Раді України. В цьому